

Anna Breś

OBLICZA WARTOŚCI

ujęcie pedagogiczno-filozoficzne

Wydawnictwo Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi
Łódź 2021

SPIIS TREŚCI

Wstęp.....	5
Rozdział I. Czym są wartości?.....	17
1. Definityjne wyjaśnienie kategorii wartości	17
2. Sposoby istnienia (bytu) wartości.....	26
3. Subiektywistyczne, obiektywistyczne i obiektywno-subiektywistyczne koncepcje wartości.....	37
4. Typologie wartości	54
5. Hierarchia wartości.....	70
Rozdział II. Wartości w wybranych naukach.....	81
1. Wartości w ujęciu psychologicznym.....	82
2. Wartości w ujęciu socjologicznym.....	99
3. Wartości w pedagogice.....	110
Rozdział III. Funkcja i znaczenie wartości w życiu człowieka i w edukacji szkolnej	149
Zakończenie	187
Summary	193
Bibliografia	195

WSTĘP

Człowiek funkcjonuje w bogatym i zróżnicowanym świecie wartości. Ma określony horyzont rozumienia świata, specyficzny sposób jego interpretowania, doświadcza bogactwa *uniwersum* wartości. Wartości stanowią fundament i konieczność w rozwoju i życiu człowieka.

Zdaniem J. Marianańskiego, wartości „przejawiają się w celach i dążeniach życiowych, mobilizują do codziennej aktywności, głównie w sytuacjach trudnych dla człowieka”¹. Świat wartości jest przebogaty, człowiek żyje wśród nich, wybiera między dobrem a złem, nieustannie różnicuje to, co ważne i nieważne. Stąd szczególnego znaczenia nabiera rola wartości w wychowaniu.

Trzeba podkreślić, że tak jak nie ma pedagogiki „bezwartościowej”², tak nie istnieje wychowanie bez wartości. Według K. Chałas, „wartości stanowią czynnik rozwijania i treściowego kształtowania podmiotowości”³ osoby i przyczyniają się do jej integralnego rozwoju. Wychowanie jest wspieraniem tego procesu rozwoju, przyczynia się do kształtowania się hierarchii wartości, zwłaszcza dzieci i młodzieży w wieku szkolnym. Zadanie wychowawcy stanowi odpowiedni wybór i uzasadnienie

¹ J. Marianański, *Wartości osobowe i społeczne*, w: K. Chałas, A. Maj (red.), *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne „POLWEN”, Radom 2016, s. 1266.

² Zob. K. Kotłowski, *Filozofia wartości a zadania pedagogiki*, Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1968, s. 33.

³ K. Chałas, *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, t. I, Wydawnictwo „Jedność”, Lublin–Kielce 2006, s. 9.

wartości w taki sposób, by wychowując, wspomagał formowanie się osobowości wychowanka urzeczywistniającego wartości w ich obiektywnej hierarchii, w zakresie osobowym i społeczno-moralnym, integralnie⁴.

Szczególną rolę przypisuje się w tej problematyce aksjologii pedagogicznej, o której W. Okoń pisał, że „zajmuje się tymi wartościami, które wychowanie ma zaszczerpić w wychowankach”⁵. Podejmuje ona zatem problem celowości działania wychowawczego, czyli tak naprawdę doboru wartości i świadomego ich wdrażania do procesu wychowania⁶. W szerszym znaczeniu, według A. Maja, „aksjologia pedagogiczna określa rodzaje i struktury wartości inspirowane integralny rozwój człowieka oraz proces wychowania integralnego, w tym aksjologiczne podstawy roli wychowawcy”⁷.

Wychowanie jest procesem integracji człowieka do wartości. W edukacji wartości tworzą system norm rzutujących na postępowanie zarówno uczniów, jak i wychowawców. Waga i ciężar odpowiedzialności wynikające z kierowania się nimi w szkole są nie do przecenienia, bowiem taka będzie jakość wychowania, jakie wartości zostaną przekazane w treściach, celach i ideałach wychowawczych⁸. Dlatego przedmiotem zainteresowania w kształceniu i wychowaniu aksjologicznym dzieci i młodzieży jest celowe rozwijanie i doskonalenie rozumienia pojęcia wartości, umiejętności rozpoznawania sytuacji problemowych i przyjęcia właściwej postawy wobec wartości⁹.

⁴ Tamże, s. 63–64.

⁵ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2004, s. 22.

⁶ M. Nowak, *Podstawy pedagogiki otwartej*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 2000, s. 421.

⁷ A. Maj, *Aksjologia pedagogiczna*, w: K. Chałas, A. Maj (red.), *Encyklopedia aksjologii...*, dz. cyt., s. 89.

⁸ M. Nowak, *Teorie i koncepcje wychowania*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 378.

⁹ K. Olbrycht, *Prawda, dobro i piękno w wychowaniu człowieka jako osoby*, Wydawnictwo UŚ, Katowice 2000, s. 88.